

Deșteaptă-te, române!

de Andrei Mureșan

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată, croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani.

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viața-n libertate ori moarte!“ strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

SUMAR

- 6 Competențe generale și specifice
- 7 Ghid de utilizare a manualului digital
- 8 Evaluare inițială

Capitolul 1 ALFABETUL ISTORIEI • RECONSTITUIREA TRECUTULUI

- 10 Izvoare istorice
- 12 Perceperea timpului și a spațiului
- 14 Recapitulare - Evaluare

Capitolul 2 PREISTORIA

- 16 Primii oameni
- 18 Revoluția neolitică • Viața oamenilor: sedentarizare, economie
- 20 Inventarea metalurgiei • Tehnologie și consecințe asupra vieții oamenilor
- 22 Recapitulare - Evaluare

Capitolul 3 ORIENTUL ANTIC

- 24 Mediul natural și viața cotidiană
- 27 Orașul-stat Babilon – studiu de caz
- 28 Temple și piramide – studiu de caz
- 29 Popoare și civilizații pe harta Orientului Antic
- 31 Chinezii – studiu de caz
- 32 Evreii – studiu de caz
- 33 Inventarea scrierii • De la pictograme la alfabet
- 36 Epopeea lui Ghilgameș – studiu de caz
- 37 Codul lui Hammurabi – studiu de caz
- 38 Recapitulare - Evaluare

Capitolul 4 CIVILIZAȚIA GREACĂ ȘI SINTEZA ELENISTICĂ

- 42 Mediul natural și ocupațiile grecilor
- 44 Ceramica: între utilitate și artă – studiu de caz
- 45 Adevăr și legendă • Legendele Olimpului • Războiul troian
- 47 Polisul • Atena și Sparta • Procesul de colonizare
- 49 Histria, Tomis și Callatis – studiu de caz
- 50 Războaiele grecilor • Războaiele medice • Războiul peloponesiac
- 52 Bătălia de la Maraton – studiu de caz
- 53 Alexandru Macedon și sinteza elenistică
- 55 Frumos și cunoaștere în lumea greacă
- 57 Acropola ateniană – studiu de caz
- 58 Moștenirea lumii grecești – studiu de caz
- 59 Jocurile Olimpice în Antichitate – studiu de caz
- 60 Recapitulare - Evaluare

Capitolul 5 **LUMEA ROMANĂ**

- 64 Fondarea Romei • Istorie și legendă
- 66 Statul roman • Războaie și expansiune • Decăderea
- 69 Viața cotidiană în lumea romană
- 71 Orașul și monumentele publice – studiu de caz
- 72 Colosseumul și gladiatorii – studiu de caz
- 73 Pompeii – studiu de caz
- 74 Armata romană – studiu de caz
- 75 Zeii romanilor • Templele – studiu de caz
- 76 Creștinismul – studiu de caz
- 77 Romanizarea
- 79 Recapitulare - Evaluare

Capitolul 6 **GETO-DACII**

- 82 Geții și dacii • Rânduiești, obiceiuri, credințe
- 84 Burebista și Decebal • Războaiele daco-romane
- 86 Recapitulare - Evaluare

Capitolul 7 **CIVILIZAȚIA ISLAMICĂ**

- 88 Apariția islamului • Credința musulmană • Expansiunea militară și culturală a islamului
- 91 Recapitulare - Evaluare

Capitolul 8 **EUROPA MEDIEVALĂ**

- 94 Formarea popoarelor europene • Etnogeneza românească
- 96 Europa creștină în mileniul I
- 98 Creștinarea francilor • Carol cel Mare – studiu de caz
- 99 Imperiul Bizantin – studiu de caz
- 100 Viața cotidiană în Evul Mediu
- 103 Domeniul feudal – studiu de caz
- 104 Orașul medieval – spațiu al libertății • Orașele italiene și orașele germane – studiu de caz
- 105 Cavalerism și onoare – studiu de caz
- 106 Cruciadele – studiu de caz
- 107 Catedrale și universități – studiu de caz
- 109 Statele medievale • Franța • Imperiul Romano-German • Anglia
- 112 Lumea românească și statele medievale în sec. XIV-XV • Târgoviște, Suceava – studiu de caz
- 113 Diversitate culturală în lumea românească • Brașov și Cluj – studiu de caz
- 114 Recapitulare
- 116 Evaluare
- 117 Recapitulare finală - Evaluare finală
- 119 Metode și instrumente de lucru
- 120 Anexă

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor și a reprezentărilor de timp și spațiu

- 1.1. Ordonarea pe criterii cronologice a faptelor/ proceselor istorice
- 1.2. Identificarea diferențelor temporale dintre evenimente și procese istorice
- 1.3. Localizarea în timp și în spațiu a faptelor și/ sau a proceselor istorice

2. Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice

- 2.1. Folosirea termenilor de specialitate în descrierea unui eveniment/ proces istoric
- 2.2. Relatarea unui eveniment/ proces istoric, utilizând informații din surse istorice
- 2.3. Stabilirea de asemănări și deosebiri referitoare la evenimente/ procese istorice, pe baza unor surse diferite

3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socio-culturale

- 3.1. Asumarea de roluri în grupuri de lucru
- 3.2. Descrierea rolului unor personalități în desfășurarea evenimentelor istorice

4. Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare învățării permanente

- 4.1. Folosirea unor tehnici de învățare în rezolvarea sarcinilor de lucru
- 4.2. Utilizarea resurselor multimedia în scopul învățării

Manualul digital reproduce întregul conținut din versiunea tipărită, oferind elevilor posibilitatea de a interacționa cu diverse elemente de conținut. Astfel, aceștia vor putea să vizioneze animații sau filme, să rezolve exerciții interactive și să navigheze prin manual.

Simboluri:

1. Elemente grafice (AMII-uri statice):

imagini, informații, planșe, tabele și activități suplimentare.

2. Elemente video (AMII-uri animate):

videoclipuri cu informații, curiozități și activități suplimentare.

3. Exerciții interactive (AMII-uri interactive):

exerciții de alegere multiplă, adevărat sau fals, de asociere, de completare.

Cum se folosește manualul digital?

1. Meniul superior

Mărire/ micșorare – se mărește sau se micșorează fereastra.

Pagina următoare – se accesează pagina următoare paginii curente.

Căutare – pot fi efectuate căutări în manualul digital după cuvinte-cheie.

Salt la ultima pagină – se accesează ultima pagină a manualului digital.

Cuprins – deschide cuprinsul manualului digital.

Adnotări – deschide o galerie de instrumente, cu funcții diferite, ce permit operații în timp real: sublinieri, adnotări, încercuiri, demarcări, mascări, evidențieri etc.

Înapoi la prima pagină – se revine la prima pagină a manualului digital.

Tipărește pagini din manualul digital.

Pagina anterioară – se accesează pagina anterioară paginii curente.

Indicații – se accesează ecranul cu indicații.

2. Ajutor în utilizarea exercițiilor interactive (AMII-urilor interactive):

Deschide interacțiunea dând click cu mouse-ul pe butonul . Pentru exercițiile de completare, utilizează mouse-ul pentru a poziționa cursorul pe spațiul în care dorești să completezi. Pentru exercițiile de alegere, urmărește cerința, apoi utilizează mouse-ul pentru alegerea variantei de răspuns, prin apăsare pe varianta pe care o consideri corectă. Apasă butonul **Verifică** pentru a vedea dacă ai ales corect. Pentru ambele tipuri de exerciții apare pentru răspunsul corect și pentru răspunsul greșit . Pentru a relua rezolvarea exercițiului, apasă butonul **Reîncearcă**.

3. Ajutor în utilizarea elementelor video (AMII-urilor animate):

Apasă pe butonul pentru a deschide aplicația. Butonul **Play (Vizualizare)** este localizat pe bara de jos a ferestrei, alături de **Volum** și opțiunea de **Afișare completă** pe ecran. Pentru a opri temporar aplicația, apasă butonul **Pauză**, de pe bara de jos a ferestrei. Pentru a ieși din aplicație, apasă pe butonul din colțul din dreapta sus al ferestrei.

4. Ajutor în utilizarea elementelor grafice (AMII-urilor statice):

Apasă pe butonul . Imaginea se va deschide mărită. Apasă pe butonul din colțul din dreapta sus, pentru a închide aplicația.

Timp de lucru: 50 minute. Din oficiu: 10 puncte.

I. Alege varianta corectă.

15 p.

A. Prima epocă din istoria omenirii a fost:

- a. Antichitatea;   b. Evul Mediu;   c. Preistoria.

B. Monedele și ziarele sunt:

- a. izvoare nescrise;   b. izvoare scrise;   c. nu sunt izvoare istorice.

C. După cucerirea Daciei, provincia a fost supusă unui proces de:

- a. autodeterminare;   b. etnogeneză;   c. romanizare.

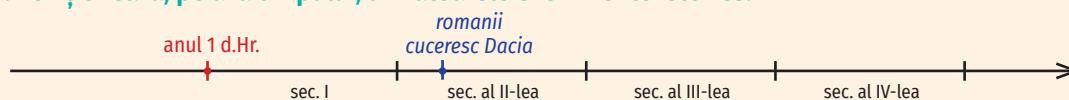
II. Completează, în caiet, enunțurile de mai jos, astfel încât să fie corecte din punct de vedere istoric:

30 p.

- Dacia a fost cucerită de *romani* în anul 106 î.Hr. și a fost transformată în ... .
- Grecii au înființat, pe țărmul Mării Negre, în Dobrogea, coloniile ... .
- Mănăstirea Putna este ctitoria domnitorului ... .
- ... a fost întemeietorul statului medieval Moldova.
- În 1600, domnitorul ... a realizat prima unire a țărilor române.

III. Poziționează, pe axa timpului, următoarele evenimente istorice:

15 p.

- creștinismul este recunoscut oficial ca religie în Imperiul Roman;
- romanii cuceresc Dacia;
- retragerea romanilor din Dacia (Retragerea aureliană).

IV. Asociază personalitatea din imagine cu unul dintre evenimentele istorice sau cu o contribuție importantă amintite mai jos:

10 p.

- a. Ștefan cel Mare   b. Basarab I „Întemeietorul”   c. Regina Maria   d. Ecaterina Teodoroiu   e. Robert Schuman

- A luptat în Primul Război Mondial. (d.)
- A contribuit la Marea Unire din 1918.
- A contribuit la înființarea Uniunii Europene.
- A câștigat Bătălia de la Posada.
- I-a înfrânt pe otomani în Bătălia de la Vaslui.

V. Scrie un eseu de 80-100 de cuvinte în care, plecând de la afirmațiile de mai jos ale lui Nicolae Bălcescu, să arăți de ce este importantă studierea istoriei pentru prezentul și, mai ales, pentru viitorul nostru.

20 p.

Istoria este cea dintâi carte a unei nații. Într-însa ea își vede trecutul, prezentul și viitorul.

Nicolae Bălcescu, istoric român

CAPITOLUL

ALFABETUL ISTORIEI ■
RECONSTITUIREA TRECUTULUI

1

Vas antic grecesc

Izvoare istorice

Descoperă

Așa cum viața omului – împărțită de mințile noastre în anii care au fost (trecut), care sunt sub ochii noștri (prezent) și care probabil vor veni (viitor) – este totuși una singură, tot așa și viața grupurilor de oameni (și a tuturor oamenilor) este unitară, continuă și curgătoare, ca un râu. Oamenii, cum știm, nu pot trăi separat, în singurătate, ci trăiesc în grupuri mai mari și mai mici, pe care le numim comunități omenești.

Ioan-Aurel Pop, *Istoria ilustrată a românilor pentru tineri*

1. Identifică, în text, trei caracteristici ale vieții grupurilor de oameni.
2. Cum se numesc, conform sursei, grupurile în care trăiesc oamenii?

Aventura cunoașterii

Istoria este disciplina care studiază trecutul omenirii (de la apariția acesteia și până astăzi). Istoria cercetează toate aspectele vieții omenești, modul în care au trăit și s-au organizat oamenii, cauzele evenimentelor pe care le-au provocat și pe care le-au experimentat, dar și urmările acestora.

Studiul istoriei e important fiindcă, aflând cât mai multe lucruri despre trecut, putem înțelege mai bine prezentul și avem șansa să învățăm din greșelile înaintașilor, pentru a nu le repeta și pentru a avea un viitor mai bun.

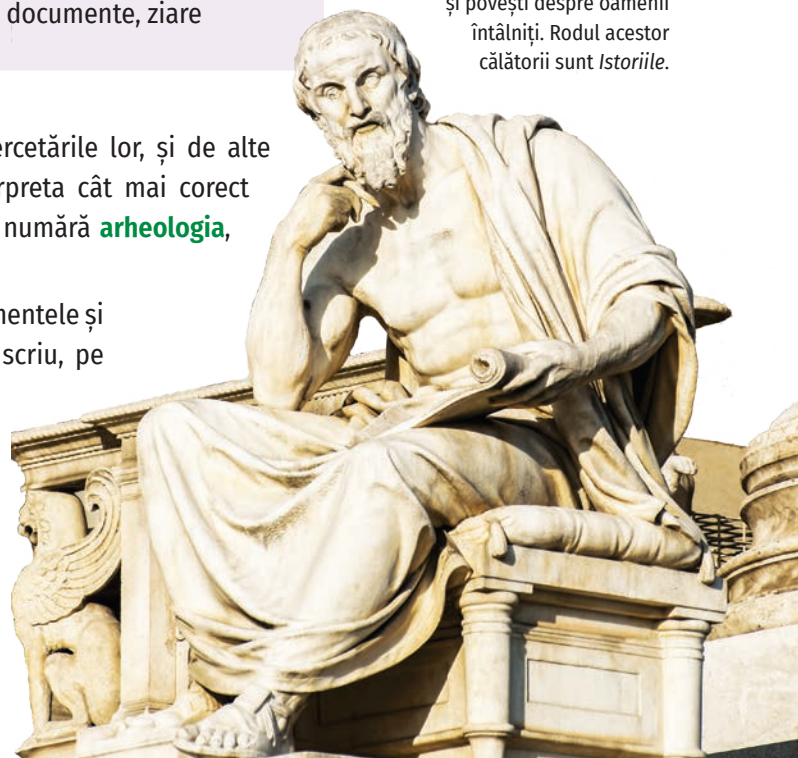
Istoricii, cei care studiază **evenimentele** din trecut și le interpretează, sunt ghidați în aventura cunoașterii de tot felul de mărturii (care sunt urmele lăsate de evenimentele petrecute). Aceste mărturii se numesc **izvoare istorice** (împărțite în două mari categorii: **izvoare nescrise** și **izvoare scrise**). De ce izvoare? Pentru că toate povestirile noastre despre trecut au la bază sau „izvorăsc” din aceste mărturii.

Izvoare nescrise	Izvoare scrise
ruine, locuințe, morminte, unelte, arme, vase, haine, podoabe	monede, inscripții, hărți, documente, ziare

Herodot a călătorit în jurul Mării Negre și al Mediteranei și a adunat tot felul de informații și povești despre oamenii întâlniți. Rodul acestor călătorii sunt *Istoriile*.

Istoricii se folosesc, în cercetările lor, și de alte discipline, ca să poată interpreta cât mai corect izvoarele. Printre acestea se numără **arheologia**, **cronologia**, **numismatica**.

După ce au cercetat evenimentele și izvoarele, istoricii spun sau scriu, pe baza acestora, o interpretare sau o povestire despre trecut. Printre primii care au făcut asta a fost **Herodot** (484-425 î.Hr.), un scriitor grec, pe care Cicero l-a numit „părintele istoriei”.

DICTIONAR

eveniment istoric – fapt istoric petrecut într-un moment dat

numismatica – disciplină ajutătoare a istoriei care se ocupă cu studiul monedelor și al medaliilor vechi

Explorează și aplică

I. Observă următoarele imagini și precizează ce fel de izvoare istorice reprezintă.

Exemplu: a. Unelte preistorice sunt izvoare nescrise.

a. unelte preistorice;

b. monede bizantine;

c. inscripție;

d. Columna lui Traian.

II. Citește cu atenție textul de mai jos, apoi rezolvă cerințele.

Istoria e un nesfârșit joc cu trecutul. Rămâne să-l facem cât mai inteligent. Poate că, până la urmă, istoria ne spune despre trecut mai puțin decât ne-am dori, dar spune cu siguranță foarte multe despre mintea umană, despre neliniștile, căutările și speranțele sale.

Lucian Boia, *Jocul cu trecutul*

1. Transcrie din sursă o posibilă definiție a istoriei.

2. Precizează, folosind sursa, două avantaje ale studierii istoriei.

ȘTIAI CĂ...

Moneda este o invenție foarte veche, a cărei origine nu poate fi datată cu precizie?

Prima imprimerie de monede din lume a funcționat în regatul Lidia (Asia Mică), în sec. al VII-lea î.Hr.

De aici, meșteșugul s-a răspândit în toată zona Mării Mediterane.

Basoreliefuri și hieroglife din Templul lui Hathor (Dendera, Egipt)

Micul cercetător – portofoliu

Folosește-te de Internet pentru a descoperi diverse imagini cu izvoare istorice dintr-o perioadă și dintr-un loc anume (Egiptul antic, Roma antică, Dacia romană). Grupează imaginile în funcție de cele două tipuri de izvoare istorice învățate. Adaugă imaginile într-un document electronic și, pentru fiecare, o scurtă descriere a izvorului descoperit: tipul, denumirea, perioada din care provine și alte detalii pe care le consideri interesante.

Notă: Pașii pe care trebuie să-i parcurgi atunci când realizezi fișele de portofoliu sunt enumerați la pagina 119 (METODE ȘI INSTRUMENTE DE LUCRU).

Papa Grigore al XIII-lea (1572-1587) a inițiat reforma care a dus la actualizarea Calendarului iulian. Noul calendar, numit „gregorian”, a intrat în uz în 1582, însă nu a fost recunoscut de la început de toate țările. În estul Europei, de exemplu, sau în Rusia, calendarul gregorian a fost adoptat abia la începutul sec. al XX-lea.

Perceperea timpului și a spațiului

Descoperă

[Gaius Iulius Cezar] corectă calendarul. Acesta se afla în mare dezordine din vina preoților, care, de multă vreme, intercalau tot felul de sărbători, astfel încât praznicele secerișului nu mai cădeau în vară, iar ale culesului de vii nu mai erau ținute toamna. Potrivi anul cu mersul soarelui și-l fixă la trei sute șazeci și cinci de zile. Adăugă, de asemenea, o zi la fiecare patru ani.

Suetoniu, *Viețile celor doisprezece cezari*

1. **Identifică, în sursă, cel puțin o cauză care a făcut necesară modificarea calendarului.**
2. **Precizează, folosind sursa, cu ce fenomen astronomic a fost pusă în relație numerotarea zilelor calendarului.**

Aventura cunoașterii

Pentru a cunoaște evenimentele din trecut e nevoie să știm când și unde anume s-au petrecut. Cronologia e știința care ne ajută să datăm cât mai precis evenimentele, folosind unități specifice de măsurare a timpului. Acestea sunt: ziua, anul (365/ 366 zile), deceniul (10 ani), secolul/ veacul (100 ani), mileniul (1000 ani), epoca, era.

Epoca e o perioadă mai lungă, întinzându-se pe mai multe secole. Perioada dintre apariția primilor oameni și până în zilele noastre a fost împărțită de istorici în cinci mari epoci: **Preistoria** (Epoca străveche), **Antichitatea** (Epoca veche), **Epoca medievală** (Evl Mediu), **Epoca modernă** și **Epoca contemporană**. Cercetătorii au împărțit istoria în epoci, ținând cont de anumite repere importante.

Cea mai întinsă perioadă delimitată din punct de vedere istoric se numește **eră** și cuprinde mai multe epoci istorice.

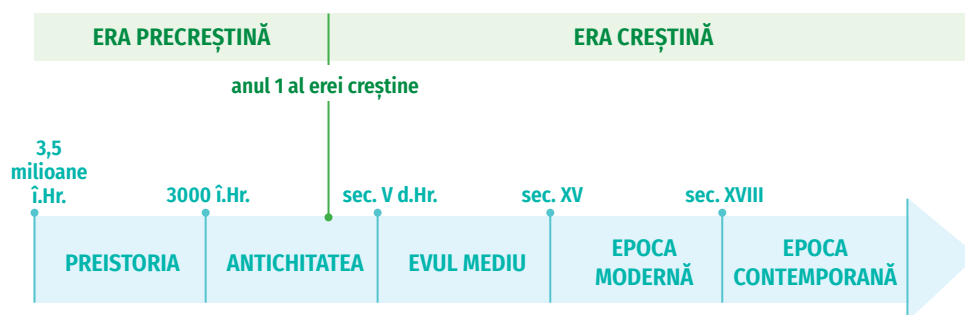
În sec. al III-lea, creștinii au împărțit timpul istoric în două mari ere: **Era precreștină** (î.Hr. – înainte de Hristos) și **Era creștină** (d.Hr. – după Hristos). Trebuie să reținem că, în Era precreștină, anii se numără descrescător, iar în Era creștină, crescător.

Nu toate popoarele își luau ca punct convențional de începere a calendarului același eveniment. De exemplu, grecii începeau numărarea anilor de la prima ediție a Jocurilor Olimpice (adică anul 776 î.Hr.), iar romanii, de la întemeierea Romei (anul 753 î.Hr.).

Spațiul istoric se referă la locul unde s-a desfășurat evenimentul istoric.

ȘTIAI CĂ...

Deceniile, secolele și mileniile încep în anul 1 al fiecărei unități de timp? De exemplu, deceniul 2 al sec. al IV-lea începe în anul 311, nu în anul 310. Secolul al XII-lea începe în anul 1101, nu în anul 1100. Mileniul al III-lea a început în anul 2001.

Axa timpului/ Friza cronologică cu epocile istorice

Explorează și aplică

I. Notează A (adevărat) sau F (fals) în dreptul enunțurilor de mai jos.

1. Cronologia este știința care studiază datarea evenimentelor istorice. (A)
2. Deceniul durează 100 de ani.
3. Epoca străveche este prima epocă istorică.
4. Spațiul istoric este locul unde s-a desfășurat un eveniment istoric.
5. În Era precreștină, anii se numără în ordine descrescătoare.

II. Alege varianta corectă.

1. Epoca în care trăim astăzi se numește:
  - a. Epoca modernă;
  - b. Epoca medievală;
  - c. Epoca contemporană.
2. Secolul durează:
  - a. 1 an;
  - b. 10 ani;
  - c. 100 ani.
3. Cea mai mare perioadă delimitată din punct de vedere istoric este:
  - a. era;
  - b. secolul;
  - c. mileniul.

Gaius Iulius Cezar (100-44 î.Hr.) a reformat vechiul calendar roman, stabilind, în 46 î.Hr., unul nou.

III. Studiază cu atenție „axa timpului“ de la pagina 12, apoi realizează una asemănătoare în caiet. Plasează, pe cea trasată de tine, în dreptul epocilor corespunzătoare, următoarele evenimente istorice:

- a. 753 î.Hr. – întemeierea Romei;
- b. 44 î.Hr. – asasinarea lui Gaius Iulius Cezar;
- c. 106 d.Hr. – Dacia devine provincie romană;
- d. 1453 – otomanii cuceresc capitala Imperiului Bizantin, Constantinopol;
- e. 1918 – încheierea Primului Război Mondial.

CAPSULA TIMPULUI

Calendarul tradițional mayaș, unul dintre cele mai vechi din istorie

ȘTIAI CĂ...

Unii istorici, pentru a nu face nicio referire la Biblie, numesc diferit cele două ere, luând ca punct de separare anul 31 al domniei împăratului Octavian Augustus – înaintea erei noastre (prescurtat *î.Hr.*) și era noastră (prescurtat *d.Hr.*)?

Micul cercetător – investigație

În grupe de patru-cinci elevi, realizați o prezentare a istoriei școlii voastre. Vorbiți cu profesorii, dar folosiți-vă și de Internet pentru a afla data construirii, cadrele didactice care au predat acolo, elevi și evenimente semnificative din istoria școlii. Puteți include în prezentare poze, planuri de construcție, articole sau chiar interviuri semnificative – orice vi se pare relevant pentru proiectul vostru.

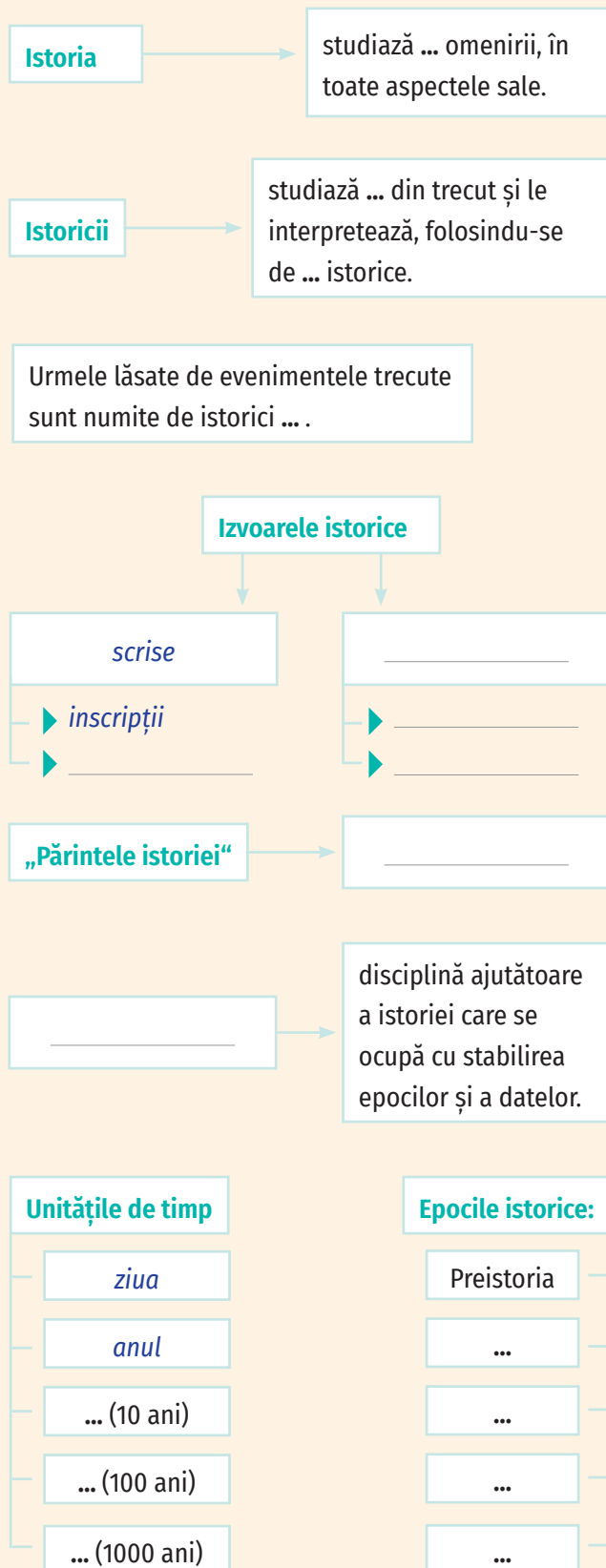
Notă: Pașii pe care trebuie să-i parcurgi atunci când realizezi investigația sunt enumerați la pagina 119 (METODE ȘI INSTRUMENTE DE LUCRU).

Ruinele forumului roman.
Vedere de pe Colina Capitolină
(Roma, Italia)

RECAPITULARE ▪ EVALUARE

Felicitări! Ai ajuns la finalul primului capitol.
Recapitulează ceea ce ai învățat, completând în caiet
schema de mai jos.

EVALUARE

Timp de lucru: 50 minute. Din oficiu: 10 puncte.

I. Alege varianta corectă.

18 p.

A. Istoria este disciplina care studiază:

a. prezentul; **b.** trecutul; **c.** viitorul.

B. Armele și podoabele sunt:

a. izvoare nescrise; **b.** izvoare scrise; **c.** nu sunt izvoare istorice.

C. Disciplina care se ocupă cu studiul monedelor și al medaliilor vechi se numește:

a. arheologie; **b.** cronologie; **c.** numismatică.

II. Completează, în caiet, enunțurile de mai jos, astfel încât să fie corecte din punct de vedere istoric.

36 p.

a. Mileniul are ... ani.

b. O perioadă de o sută ani se numește ...

c. Un deceniu are ... ani.

d. Romanii luau ca punct convențional de începere a calendarului ...

e. Cea mai întinsă perioadă, delimitată din punct de vedere istoric, este ...

f. Epoca în care trăim astăzi se numește ...

III. Scrie un text de minimum 80 cuvinte în care să prezinți două motive pentru care e important să studiem istoria.

36 p.

AUTOEVALUARE

Completează, în caiet, enunțurile de mai jos.

Parcurgând acest capitol, am învățat:

a. ... ; **b.** ... ; **c.** ...

Am întâmpinat următoarele dificultăți:

a. ... ; **b.** ... ; **c.** ...

Cred că mi-aș putea îmbunătăți performanța dacă:

a. ... ; **b.** ... ; **c.** ...

Cred că activitatea mea ar putea fi apreciată ca fiind:

foarte bună   **bună**   **satisfăcătoare**

CAPITOLUL

PREISTORIA

2

Lucy (reconstituire digitală) Hominid femelă, din specia *Australopithecus afarensis*, al cărei schelet a fost descoperit în 1974, în Etiopia (Africa). Acest exemplar a trăit acum aproximativ 3,2 milioane de ani.

DICȚIONAR

hominizi – familie de primate cuprinzând omul și precursorii săi fosili

picturi rupestre – picturile realizate pe stânci, bolovani, pereți muntoși sau pe pereții și tavanele peșterilor

ritual – practică magică sau religioasă desfășurată după anumite reguli, cu prilejul unor evenimente, cum ar fi nașterea, căsătoria, moartea sau pentru a obține recolte bogate

ȘTIAI CĂ...

Există două mari teorii privitoare la apariția omului?

Teoria creaționistă: lumea și omul sunt creația zeilor sau a unui Dumnezeu unic.

Teoria evoluționistă: animalele (inclusiv omul) și plantele s-au dezvoltat din specii anterioare, iar diferențele importante se datorează modificărilor succesive apărute de-a lungul timpului.

Primii oameni

Descoperă

Dacă ați fi făcut o călătorie în Africa de Est, acum două milioane de ani, ați fi putut foarte bine să întâlniți o serie de personaje omenеști familiare: mame îngrijorate și grupuri de copii jucându-se în noroi, tineri gălăgioși și bătrâni dorindu-și să fie lăsați în pace. Acești oameni arhaici iubeau, se jucau, legau prietenii strânse și concureau pentru putere – dar la fel făceau și cimpanzeii, babuinii și elefanții. Nu era nimic special în legătură cu oamenii. Nimeni nu bănuia că, într-o zi, urmașii lor aveau să pășească pe lună. Apoi, însă, cam de acum 70 000 ani, strămoșii noștri au început să facă lucruri deosebite. Cercetătorii consideră că aceste realizări au fost produsul unei revoluții a capacității de a gândi.

Yuval Noah Harari, *Sapiens. Scurtă istorie a omenirii*

1. Acum cât timp s-a produs, conform sursei, schimbarea care a făcut ca oamenii să se diferențieze din ce în ce mai mult de animale?

2. În ce a constat, conform sursei, această schimbare?

Aventura cunoașterii

Primii oameni au apărut în Africa, acum aproximativ 4-5 milioane de ani, răspândindu-se apoi treptat și pe celelalte continente. Odată cu apariția omului, începe **Preistoria**, cea mai veche perioadă a omenirii.

În Epoca pietrei, omul începe să se adapteze din ce în ce mai bine la mediul în care își duce traiul: începe să-și folosească mâinile pentru a confecționa unelte, capătă poziție verticală (care-l ajută, în savană de exemplu, să se ferească mai bine de prădători), se deplasează folosindu-și doar membrele inferioare (mers biped), gândirea și limbajul devin mai complexe.

Unul dintre principalele momente din evoluția omului a fost descoperirea modului de a obține și a folosi focul, importantă sursă de căldură și lumină. De asemenea, prin frigere sau fierbere, alimentele puteau fi consumate și digerate mai ușor, îndepărtându-se totodată și virusurile sau bacteriile din carne. Viața oamenilor dura astfel mai mult, iar cazurile de îmbolnăvire se răreau.

Oamenii primitivi duceau un **mod de viață nomad** (se mutau dintr-un loc în altul), fiind mereu în căutare de resurse (în special hrană) care asigurau supraviețuirea comunităților din care făceau parte. Parcurgeau teritorii vaste ca să culeagă fructe sălbatice, plante și semințe și pentru a vâna mamuți, bizoni, cerbi sau alte animale mici. Așadar, omul paleolitic era **vânător-culegător**. Din punct de vedere social, erau organizați în cete, bazate pe legături de rudenie. Foloseau locuințe naturale, adăpostindu-se în peșteri, dar ridicau și tabere sezoniere, formate din corturi.

Tot în acea perioadă au apărut primele manifestări artistice și religioase: realizau **picturi rupestre**, practicau magia, aveau un cult al morților și ritualuri.

Pe pereții peșterilor din Lascaux (Franța), Altamira (Spania) și Cuciulat (România) au fost descoperite reprezentări ale animalelor vânaute.

Explorează și aplică

I. Alege răspunsul corect.

1. Omul a apărut în:

- a. Africa;   b. Europa;   c. Asia;   d. America de Nord.

2. Epoca în care omul a descoperit focul se numește:

- a. Epoca pietrei;   b. Evul Mediu;   c. Epoca fierului;   d. Epoca bronzului.

3. Omul din Paleolitic era:

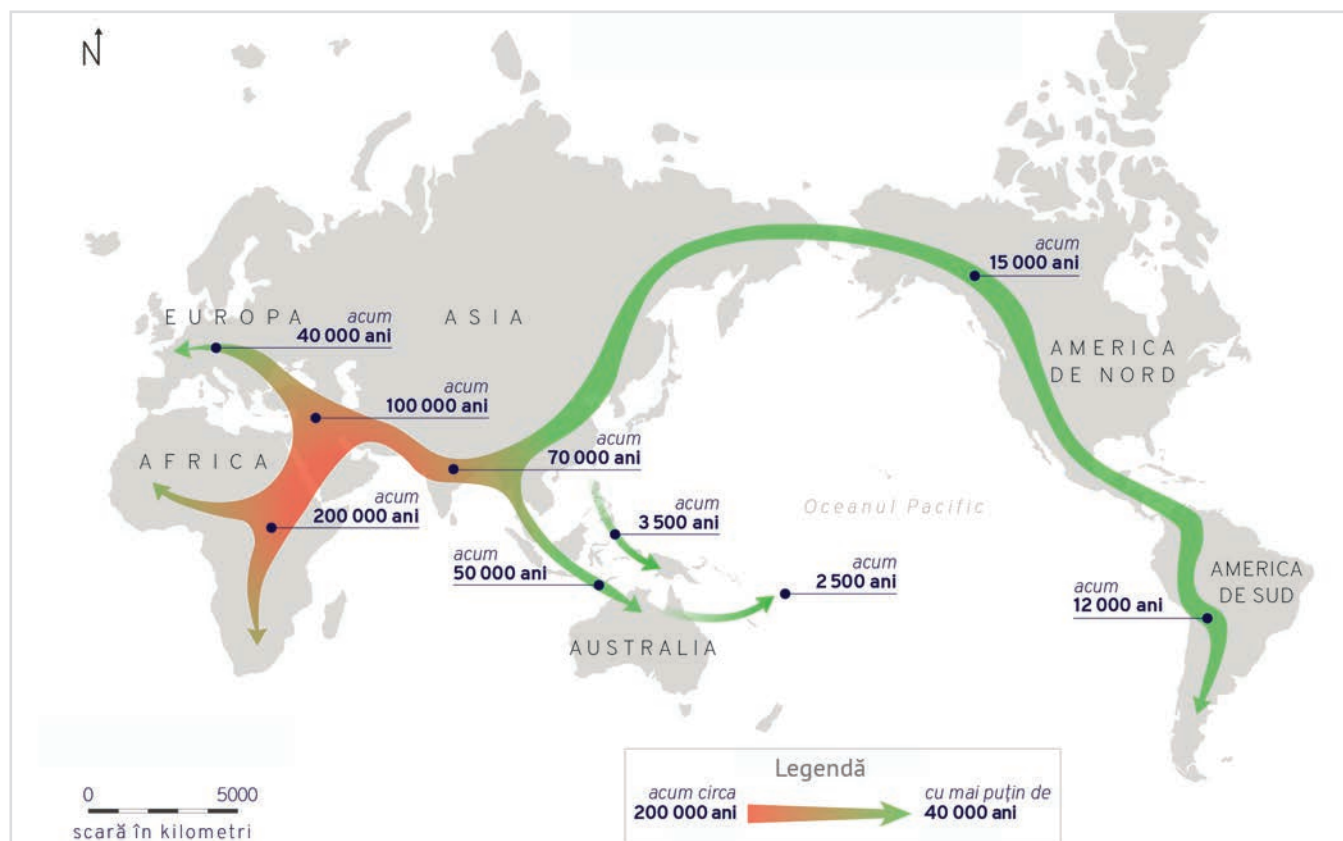
- a. sedentar;   b. nomad;   c. agricultor;   d. tehnologizat.

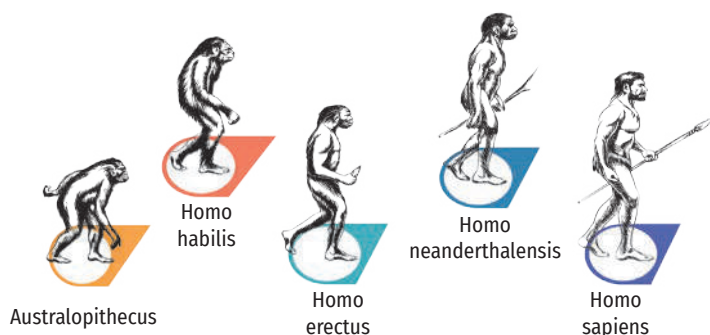
Pereche de sandale (1390–1352 î.Hr.), astăzi în colecția Muzeului Metropolitan de Artă (New York, SUA)

II. Privește harta de mai jos și observă traseele de migrare ale primilor oameni și reperele temporale. Numește două motive pentru care crezi că aceștia au migrat în anumite părți ale lumii.

Notă: Pașii pe care trebuie să-i parcurgi atunci când citești o hartă istorică sunt enumerați la pagina 119 (METODE ȘI INSTRUMENTE DE LUCRU).

2.1. Migrarea timpurie, dinspre Africa, a omului modern (din punct de vedere anatomic); trasee de expansiune și momentul stabilirii în alte părți ale lumii.

Specii de primate, aparținând familiei *Hominidae*

Micul cercetător – portofoliu

Privește imaginea alăturată. Documentează-te (la bibliotecă sau cu ajutorul Internetului) și, pentru fiecare hominid, notează într-o fișă:

- perioada când a apărut (și, după caz, locul unde s-a stabilit/ a fost descoperit);
- asemănări și deosebiri, comparând aceste specii.

Adaugă fișele întocmite în portofoliu.

DICTIONAR

agrar – care se referă la agricultură

civilizație – gradul de dezvoltare la care a ajuns o anumită societate, dintr-un anumit loc, la un anumit moment din timp

gintă – grup de oameni reuniți pe baza legăturilor de rudenie

monumente megalitice – construcții preistorice realizate din blocuri de piatră de mari dimensiuni, cu funcții funerare sau de cult (de exemplu, ansamblul de la Stonehenge din Marea Britanie)

sedentarizare – așezarea unor populații nomade într-o regiune, prin construirea de locuințe permanente

trib – mai multe ginți reunite pe un anumit teritoriu

ȘTIAI CĂ...

Primul animal domesticat, încă din mezolitic, a fost câinele? Acesta îi ajuta pe oameni să vâneze animale mari, dar se crede că, datorită firii prietenoase, câinele de pe lângă gospodăria neolitică era și asemenea unui animal de companie de azi.

Revoluția neolitică - Viața oamenilor: sedentarizare, economie

Descoperă

Vânătorii-culegători ignorau viitorul pentru că trăiau de la o zi la alta și nu puteau decât cu dificultate să păstreze hrana ori să acumuleze posesiuni. Desigur, își făceau, în mod clar, unele planuri. Creatorii picturilor din peșterile de la Lascaux și Altamira și-au dorit ca acestea să dăinuie peste generații. Pentru agricultori, însă, viitorul devenea cu mult mai important. Aceștia erau nevoiți să se gândească înainte. Preocuparea pentru viitor era înrădăcinată nu doar în ciclurile de producție sezoniere, ci și în nesiguranța fundamentală din agricultură.

Yuval Noah Harari, *Sapiens. Scurtă istorie a omenirii*

1. Identifică, în sursă, o deosebire importantă între vânătorii-culegători (din Paleolitic) și agricultori (din Neolitic).

2. De ce era nevoie ca agricultorii să-și facă planuri de viitor mai serioase decât vânătorii?

Aventura cunoașterii

Dacă în Paleolitic omul începe să se adapteze din ce în ce mai bine la condițiile de mediu, în **Epoca neolitică** începe să-și supună natura. Acum 10 000 ani (adică în jurul anului 8000 î.Hr.), în Neolitic, oamenii și-au schimbat stilul de viață, de la unul **nomad** (bazat pe culegerea fructelor și a plantelor și pe vânătoare) la unul **sedentar** (bazat pe agricultură și pe domesticirea și creșterea animalelor).

Revoluția neolitică a constat într-o schimbare fundamentală a felului în care trăiau oamenii. Pentru că agricultura îi ținea legați de un anumit loc, au fost nevoiți să domesticească animale și să inventeze tot felul de meșteșuguri pentru a obține unelte, obiecte de depozitare a apei și a cerealelor (olăritul), haine (torsul, țesutul). De asemenea, practicau schimbul de produse, numit **troc**.

Pentru a putea crește animale, omul a fost nevoit să le îmblânzească pe cele sălbatice. Au fost domesticite oile, caprele și porcii. De la acestea procurau lână, lapte și carne.

După ce s-au sedentarizat, adică după ce s-au stabilit în anumite locuri, oamenii s-au organizat în ginți, triburi și așezări sătești.

Tot trecerea la modul de existență agrar a dus și la apariția unor tipuri de manifestări religioase diferite de cele din Paleolitic.

Pământurile fertile din luncile marilor râuri, hrana abundentă și trocul au dus, curând, la aglomerări umane care, dezvoltându-se, au dat naștere unor **civilizații**.

Ansamblul megalitic Stonehenge, Marea Britanie (cca 2950 î.Hr.)

Explorează și aplică

I. Notează A (adevărat) sau F (fals) în dreptul enunțurilor de mai jos.

1. Popoarele sedentare nu au o așezare stabilă, permanentă.
2. Revoluția neolitică a reprezentat un progres important în istoria omenirii.
3. Câinele este primul animal domesticit de om.
4. Olăritul este un meșteșug casnic prin care sunt confecționate vase ceramice.

Confecționarea unui vas din lut, în Neolitic
(reconstituire grafică)

II. Citiți următoarele texte și răspundeți la cerințe:

A. *Revoluția neolitică a fost cea mai importantă transformare pe care a cunoscut-o omul, de la apariția lui pe pământ și până astăzi. Acesta a încetat să mai fie un prădător nomad care trăia din vânătoare și cules. A început să-și producă singur hrana, a devenit agricultor și crescător de animale. Această revoluție a început în jurul anului 8000 î.Hr., în Orientul Mijlociu. Acolo, timp de câteva secole, oamenii au profitat de condițiile favorabile (climă și teren fertil) și au început să cultive anumite plante și să domesticească animale.*

J. Leclerc, *Dicționar preistoric*

B. *Inventarea olăritului, a roții, a torsului și a țesutului, perfecționarea navigației, a modalităților de transportare, pe distanțe mari, a unor enorme blocuri de piatră și construirea monumentelor megalitice au fost cuceriri extraordinare care justifică denumirea de „Revoluție neolitică“.*

Ovidiu Drimba, *Istoria culturii și civilizației*

1. Unde și când a început Revoluția neolitică?

2. Descrieți Revoluția neolitică, utilizând informațiile din cele două surse.

Micul cercetător – portofoliu

Folosind surse diverse, din mediul online, de la muzeul local sau de la bibliotecă, scrie o prezentare, de 80-100 de cuvinte, a unei culturi neolitice descoperite pe teritoriul țării noastre.

Cultura neolitică Hamangia a existat în vestul Mării Negre (în zona Dobrogei din România, dar și în Bulgaria), în milenii VI-V î.Hr.

Gânditorul de la Hamangia

Complex de două statuete din lut, reprezentând un bărbat stând pe un scăunel, într-o ipostază „gânditoare”, și o femeie șezând tot într-o poziție meditativă. Cel mai probabil, erau reprezentările unor zeități. Cele două statuete se află astăzi la Muzeul Național de Istorie din București.

Carul din Trundholm (1400 î.Hr.) este cea mai veche reprezentare a carului solar cunoscută în Europa. A fost descoperit în Danemarca.

Carul votiv de la Bujoru, jud. Teleorman
Cultura Basarabi
(sec. al VIII-lea î.Hr.)

DICȚIONAR

aliaj – produs obținut prin topirea laolaltă a anumitor metale

metalurgie – tehnică de extragere și prelucrare a metalelor

minereu – rocă ce conține cantități semnificative de metal, amestecat cu impurități

votiv – care exprimă o făgăduință solemnă (față de divinitate); hărăzit, închinat divinității

Inventarea metalurgiei ▪ Tehnologie și consecințe asupra vieții oamenilor

Descoperă

Dacă ai fi trăit în Epoca pietrei și ar fi trebuit să-ți construiești un adăpost, ce materiale ai fi folosit? Cum ai fi făcut ca adăpostul să nu se prăbușească la prima furtună? Imaginează-ți ce noroc ai fi avut dacă s-ar fi inventat deja două obiecte extraordinare – cuiul și ciocanul din fier.

Aventura cunoașterii

Tot scormonind după pietre, strămoșii noștri au observat că unele aveau culori neobișnuite (verde-roșcat sau gri-verzui). Dăduseră peste minereu de **cupru**! Le-au luat cu ei și, inițial, le foloseau așa cum foloseau toate pietrele. Curând, însă, și-au dat seama că, prin lovire cu o altă piatră, duritatea materialului creștea. La un moment dat, poate în urma unui incendiu sau după ce roca a fost scăpată în foc, au observat că o parte din material s-a topit și, după răcire, a luat o altă formă. Oamenii au făcut, probabil, asta de mai multe ori și au inventat astfel metoda de prelucrare a metalelor numită **metalurgie**. Cu timpul, au construit cuptoare speciale în care topeau cuprul și forme din lut în care-l turnau. Toate acestea au marcat începutul unei noi perioade a istoriei, numită **Epoca metalelor** (împărțită în **Epoca bronzului** și **Epoca fierului**).

Fiindcă era moale, cuprul era folosit mai mult la confecționarea podoabelor. Ulterior, meșteșugarii din Mesopotamia au descoperit că, amestecând cuprul cu zincul sau cu staniul (cositorul), obțineau un material mai rezistent – **bronzul**. Acest aliaj era mult mai potrivit pentru confecționarea armelor, a uneltelor, dar și a statuiilor.

Însă cele mai importante descoperiri ale Epocii metalelor au fost extragerea și prelucrarea **fierului**. Deși se găsește în cantități mult mai mari, e mai dificil de extras din minereu, dar și mai greu de prelucrat.

Odată cu această descoperire, omenirea a făcut un adevărat pas înainte în evoluție. Mai ales pentru că și-a putut face unelte și arme mai puternice.

Inventarea metalurgiei a avut urmări extraordinare pentru umanitate:

- apariția unor noi ocupații (mineritul);
- nașterea artei sculpturii în bronz și a prelucrării metalelor prețioase (pentru bijuterii și alte podoabe);
- dezvoltarea transporturilor și a comerțului (pentru că minereul se găsea numai în anumite zone și trebuia cumpărat și transportat);
- apariția monedei;
- formarea primelor cetăți-stat;
- începerea procesului de indo-europenizare (apariția popoarelor antice europene);
- divizarea societății (prin apariția claselor sociale).

Explorează și aplică

I. Alege varianta corectă.

1. Epoca pietrei este urmată de:

- a. Paleolitic;   b. Epoca bizantină;   c. Epoca bronzului;   d. Mezolitic.

2. Cele mai rezistente arme erau confecționate din:

- a. aur;   b. aur și argint;   c. fier;   d. cupru.

3. Epoca metalelor începe odată cu:

- a. descoperirea focului;   c. inventarea metalurgiei;
b. inventarea săgeții;   d. domesticirea câinelui.

II. Se dau următorii termeni: *podoabă, cetate-stat, Epoca metalelor, metalurgie, bronz, aliaj, statuie.*

Rescrie textul de mai jos, folosindu-i corect.

Sculptura în *bronz* e o preocupare care datează încă din ... . Obiectele care urmau să fie turnate (un cap de om, să zicem) erau modelate mai întâi din ceară, apoi erau învelite în lut. Forma din lut era arsă în cuptor, iar ceara se topea. Rămânea în urmă o formă goală pe dinăuntru, care se umplea la rândul ei cu bronz. Acest proces a fost posibil odată cu inventarea ... și în urma obținerii ... de cupru și zinc. În ... ale acelei perioade, arheologii au descoperit ..., dar și .... confecționate din bronz. Pe multe le putem admira și astăzi în muzeele lumii.

Micul cercetător – portofoliu

Ești un meșteșugar vestit care se ocupă cu prelucrarea metalelor și confecționarea de arme. Regele cetății în care locuiești are nevoie de arme noi pentru soldații săi și îți cere să îi explici cum vor fi fabricate.

Documentează-te și scrie un text, de 80-100 de cuvinte, în care să te referi la:

- procesul de extragere și de prelucrare a materiei prime;
- fabricarea armelor propriu-zise;
- o scurtă descriere a celor mai folosite arme.

Vânătoare de mamuți,
(aprox. 10 000 î.Hr.).
Reconstituire grafică

Coif din aur (2600-2500 î.Hr.) aparținând unui rege din Ur, cetate-stat sumeriană, unul dintre primele mari orașe din Mesopotamia

ȘTIAI CĂ...

Până la apariția monedelor din metal, primii „bani” ai omenirii au fost sarea, condimentele, ceaiul, vitele sau grânele?

Primele monede cu chipul unei persoane au fost cele emise pe teritoriul Greciei, de Alexandru Macedon.

RECAPITULARE - EVALUARE

Felicitări! Ai ajuns la finalul capitolului al doilea.
Recapitulează ceea ce ai învățat, completând, în caiet, schema de mai jos.

Primii oameni

au apărut în ..., acum circa 4-5 milioane de ani.

Omul în Epoca pietrei

- ▶ Capătă poziție ...
- ▶ Se deplasează folosindu-se de membrele ... (mers ...).
- ▶ Gândirea și limbajul devin mai ...
- ▶ Descoperă modul de a obține și folosi ...
- ▶ Mod de viață ...
- ▶ Era ...- culegător.
- ▶ Organizat social în ...
- ▶ Apar primele manifestări artistice (picturile ...).

Omul în Epoca neolitică

- ▶ Adoptă un mod de viață ... (acum 10 000 ani).
- ▶ Inventarea agriculturii → „Revoluția ...“
- ▶ Inventarea ... și a olăritului.
- ▶ Inventarea unor meșteșuguri (torsul, țesutul).
- ▶ Schimbul de produse → ...
- ▶ Apar primele ...

Metoda prin care sunt prelucrate metalele

Primele metale prelucrate

+

bronz

Consecințe ale inventării metalurgiei

- ▶ Nașterea artei ... și a prelucrării metalelor prețioase.
- ▶ Apar primele ...
- ▶ Se dezvoltă transporturile și ...
- ▶ Se nasc primele cetăți-...

EVALUARE

Timp de lucru: 50 minute. Din oficiu: 10 puncte.

I. Alege varianta corectă.

30 p.

1. Omul a apărut în:

a. Asia;   b. Africa;   c. America de Sud.

2. Omul a descoperit focul în:

a. Epoca bronzului;   b. Epoca pietrei;   c. Epoca fierului.

3. Cele mai rezistente arme erau confecționate din:

a. aur;   b. bronz;   c. fier.

II. Completează, în caiet, enunțurile de mai jos, astfel încât să fie corecte din punct de vedere istoric:

30 p.

1. ... este cea mai veche perioadă a omenirii.

2. Epoca pietrei este împărțită în ..., Mezolitic, ...

3. În Neolitic, omul schimbă modul de viață nomad, cu unul ...

4. Oamenii din Neolitic practicau schimbul de produse, numit ...

5. Bronzul este un ... obținut din ... și zinc sau staniu.

6. Cele mai importante descoperiri din Epoca metalelor au fost extragerea și prelucrarea ...

III. Scrie un text de 80-100 de cuvinte în care să prezinți importanța Revoluției neolitice.

30 p.

AUTOEVALUARE

Completează, în caiet, enunțurile de mai jos.

Parcurgând acest capitol, am învățat:

a. ... ;   b. ... ;   c. ...

Am întâmpinat următoarele dificultăți:

a. ... ;   b. ... ;   c. ...

Cred că mi-aș putea îmbunătăți performanța dacă:

a. ... ;   b. ... ;   c. ...

Cred că activitatea mea ar putea fi apreciată ca fiind:

foarte bună   bună   satisfăcătoare

CAPITOLUL

ORIENTUL ANTIC

3

3.1. Civilizații ale Orientului Antic

3.2. Civilizații antice din Orientul Mijlociu

Țărani egipteni la muncile câmpului (frescă din mormântul lui Nakht)

DICTIONAR

a drena – a colecta și a evacua apa de infiltrație de pe un teren, cu ajutorul drenurilor; a colecta apele provenite din ploii de pe suprafața unui teren

sclav – persoană lipsită de orice drepturi, aflată în proprietatea deplină a unui stăpân pentru care muncește

Semiluna fertilă (Cornul abundenței) – regiune din Orientul Apropiat străbătută de râurile Tigru și Eufrat (Mesopotamia) și Nil (Egipt) (vezi harta 3.2, pag. 23). A fost numită așa datorită formei sale, fiind locul de naștere a primelor civilizații, un mediu favorabil practicării agriculturii și creșterii animalelor

zigurat – piramidă în trepte specific mesopotamiană, cu un templu construit pe ultima platformă

Mediul natural și viața cotidiană

Descoperă

Procesul apariției orașelor izolate de alte așezări umane a fost influențat de condițiile optime oferite de terenul umed, mlăștinos. [...] Istoria urbanizării este în mare parte una a adaptării ființei umane la mediul său în schimbare și a adaptării de către om a mediului înconjurător, pentru a-l face să servească nevoilor sale.

Ben Wilson, *Metropolis. O istorie a celei mai mari invenții a omenirii*

1. De ce crezi că un teren umed și mlăștinos favorizează întemeierea așezărilor urbane?
2. Cum credeți că au reușit locuitorii primelor orașe să adapteze mediul înconjurător nevoilor lor?

Aventura cunoașterii

În Orientul Antic, primele așezări umane au apărut în apropierea marilor fluvii (climă blândă și sol fertil) (vezi harta 3.1, pag. 23). În timp, aceste condiții prielnice au favorizat dezvoltarea unor remarcabile civilizații, printre care: mesopotamiană (pe câmpiile cuprinse între Tigru și Eufrat), egipteană (pe valea Nilului), a vechilor indieni (pe valea Indusului) și chineză (pe valea Fluviului Galben). „Leagănul civilizației” rămâne însă Mesopotamia (în „Semiluna fertilă”), unde au apărut primele orașe din istorie: Uruk, Ur, Eridu.

Mediul natural și economia

Mediul natural influența aproape fiecare aspect al vieții cotidiene – de la activitățile economice până la tipul și aspectul locuințelor. Astfel, succesul recoltelor (se cultivau grâu, orz, ovăz, mei, orez, dar și diferite fructe și legume) depindea de abilitatea agricultorilor de a crea condițiile necesare creșterii lor: să țină cont de perioada de revărsare a apelor, să dreneze sau să defrișeze terenurile, să construiască diguri sau sisteme de irigații. Aceste invenții sunt printre cele mai importante realizări tehnologice ale Antichității, având consecințe deosebit de importante asupra dezvoltării orașelor, dar și asupra vieții de zi cu zi a oamenilor obișnuiți. În munca lor, agricultorii aveau nevoie de unelte făcute de meșteșugari, care depindeau, la rândul lor, de materiile prime pe care le puteau găsi. Metalurgia era bine cunoscută în Orientul Antic. Foarte răspândite erau și țesutul, olăritul, prelucrarea lemnului și a pietrei. Se creșteau porci, oi, cai, vite, păsări – însă specializate în creșterea animalelor rămân cu precădere populațiile semi-nomade, organizate în triburi. Acestea trăiau în corturi din piele de animale și se deplasau constant, căutând noi locuri de pășunat.

Zigurat din Ur (reconstrucție)

CAPSULA TIMPULUI

Considerat cel mai vechi oraș din lume, Uruk (fondat acum aproape 6000 de ani, în Mesopotamia, pe teritoriul Irakului de azi), număra, la apogeul său, mai mult de 40 000 de locuitori (dublu, dacă socotim și pe cei stabiliți în afara zidurilor sale). Important centru cultural, politic, administrativ și comercial, Uruk a fost abandonat, după o lungă perioadă de declin, pe la anul 700 d.Hr.

ȘTIAI CĂ...

- Prima persoană din istorie căreia îi cunoaștem numele este Kușim, un contabil din Uruk? Semnătura sa apare pe o tăbliță de argilă reprezentând o chitanță de primire a mărfii, pe care erau de asemenea trecute cantitatea exactă și data de livrare.

Tăbliță din argilă (Uruk)

- Uruk avea un sistem de canalizare subteran, făcut din conducte de lut, prin care apa murdară se scurgea în afara zidurilor orașului?

Îmbunătățirea transportului (pe apă, datorită apariției bărcilor cu velă, și pe uscat, datorită carelor pe roți) a dus la intensificarea comerțului. În forma sa cea mai simplă, acesta presupunea schimbul unor produse contra altor produse (troc) – de obicei, cereale sau metale prețioase. Rute comerciale legau nu doar orașele din aceeași zonă, ci și centre din colțuri diferite ale lumii – astfel de rute au dus, mai târziu, la configurarea Drumului Mătăsii (după anul 130 î.Hr.), care lega bazinul Mediteranei de China.

Locuința, familia și organizarea socială

La sat, locuințele erau în general niște colibe acoperite cu trestie (care creștea din belșug pe malul apei) și întărite cu un amestec de pământ și paie. Mai elaborate erau locuințele de la oraș, din cărămizi de lut ars, uneori cu etaj sau cu o curte interioară. Forma locuințelor varia în funcție de zonă și de statutul social al proprietarului. La fel de variat era și mobilierul – de la cele mai simple împletituri de nuiele și rogojini pentru dormit până la jilțuri și paturi frumos ornamentate, țesături și obiecte prețioase.

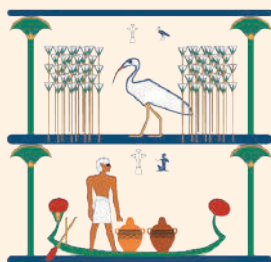
Familia (fie cea formată din părinți și copii, fie cea extinsă, cuprinzând urmașii unui strămoș comun, sub forma unui trib sau a unui clan, ca în cazul evreilor sau

al chinezilor) se afla sub autoritatea supremă a tatălui – sau a celui mai în vârstă bărbat din familie. Femeia avea drepturi limitate, ea trebuind să se supună tatălui, fratelui sau soțului, iar rolul ei principal era să se ocupe de creșterea copiilor și să se îngrijească de gospodărie. O excepție o constituie Egiptul, unde femeile puteau deține proprietăți, vinde și cumpăra bunuri în nume propriu și puteau apărea în calitate de martor la judecată.

Organizarea socială, în Orientul Antic, a variat în funcție de epocă și de zonă, însă în principiu putem vorbi de trei categorii fundamentale: aristocrația, pătura de mijloc (oameni liberi: țărani, meșteșugari, negustori, soldați, funcționari) și sclavii (în general, cei capturați în războaie sau cei care nu-și putuseră plăti datoriile). Existau, bineînțeles, diferențe semnificative de la caz la caz: de exemplu, în China antică, funcționarii erau aleși doar din rândul aristocrației și aveau un statut social privilegiat atât prin naștere, cât și prin funcție; în Egipt, în schimb, scribii (chiar și cei regali) – funcționari care copiau documente, scriau și țineau evidența actelor – proveneau uneori din rândul sclavilor. Există dovezi că și femeile puteau îndeplini această funcție.

Credința

Popoarele Orientului Antic erau politeiste (credeau în mai mulți zei) – cu excepția evreilor, care erau monoteiști (credeau într-o divinitate unică, supremă). Peste tot, însă, religia juca un rol important în viața comunității. Pentru a-și justifica puterea absolută, suveranii se declarau trimiși ai zeilor sau chiar descendenți direcți ai acestora. Akkadienii îl venerau pe Anu (zeul cerului), babilonienii îl aveau pe Marduk (creatorul lumii), egiptenii pe Ra (zeul soarelui), indienii pe Brahma (creatorul), Vișnu (păstrătorul lumii) și Șiva (distruătorul). Majoritatea religiilor orientale antice au dispărut, dar mozaismul (religia evreilor), confucianismul (apărut în China) și hinduismul (apărut în India) au dăinuit până în zilele noastre.

Ocupații și meșteșuguri
în Egiptul Antic

Dunhuang, China (popas
important pe Drumul Mătăsii)

Explorează și aplică

I. Alege varianta corectă.

- Primele civilizații au apărut:
  - în munți;
  - pe malul oceanului;
  - în apropierea marilor fluvii;
  - în Europa.
- Triburile semi-nomade erau specializate în:
  - agricultură;
  - minerit;
  - prelucrarea lemnului;
  - creșterea animalelor.
- În Orientul Antic, comerțul:
  - se făcea inițial sub formă de troc;
  - era permis doar între orașe vecine;
  - era o activitate rezervată femeilor;
  - a apărut doar după inventarea banilor.
- Babilonienii îl venerau pe:
  - Vișnu;
  - Marduk;
  - Anu;
  - Ra.

II. Citește textul de mai jos și răspunde la întrebări.

Vedem, pe malul Nilului, oameni prinzând găște sălbatice cu plase mari sau vâsbind în barca lor și pescuind cu harpoane mari. Îi vedem cum atrăgeau apa în canale pentru irigarea ogoarelor, cum duceau la pășune turmele de vaci și de capre, cum culegeau grânele și făceau pâine, cum confecționau încălțăminte și haine, cum prelucrau sticla, cum confecționau țigla și construiau case. Vedem și fetele jucându-se cu mingea sau cântând la flaut, soldați plecând la război sau întorcându-se cu străinii pe care i-au capturat, îndeosebi negri. În mormintele nobililor pot fi văzute imagini cu emisari străini sosind încărcăți cu daruri și cu faraonul înmânând decorații miniștrilor credincioși.

Ernst H. Gombrich, *Istoria lumii*

- Numește poporul la care face referire sursa și reperul geografic natural care i-a influențat existența.
- Căror categorii sociale le aparțineau oamenii menționați în sursă?

Micul cercetător – portofoliu

Imaginează-ți că ești un negustor mesopotamian și planuiești transportarea unor mărfuri către China, urmând Drumul Mătăsii. Folosește Internetul sau caută cărți pe acest subiect și alcătuiește un plan al acestei călătorii. Ce mărfuri vei alege să duci cu tine și ce vrei să aduci la întoarcere? Ce modalitate de transport crezi că este cea mai potrivită și cât va dura drumul? Ce alte detalii mai trebuie stabilite pentru reușita unei asemenea călătorii?

Descoperă

Primele orașe-stat au apărut în Mesopotamia. Acestea erau cetăți independente care funcționau ca un stat – erau guvernate de un suveran, se administrau singure, aveau credințe și obiceiuri proprii. Ele dețineau teritoriul din jurul lor și adesea, prin cuceriri, aceste orașe deveneau centrul unui întins imperiu (cum e cazul Babilonului).

1. Cunoști exemple de orașe-stat moderne?
2. De ce crezi că marile orașe-stat au dispărut cu timpul?

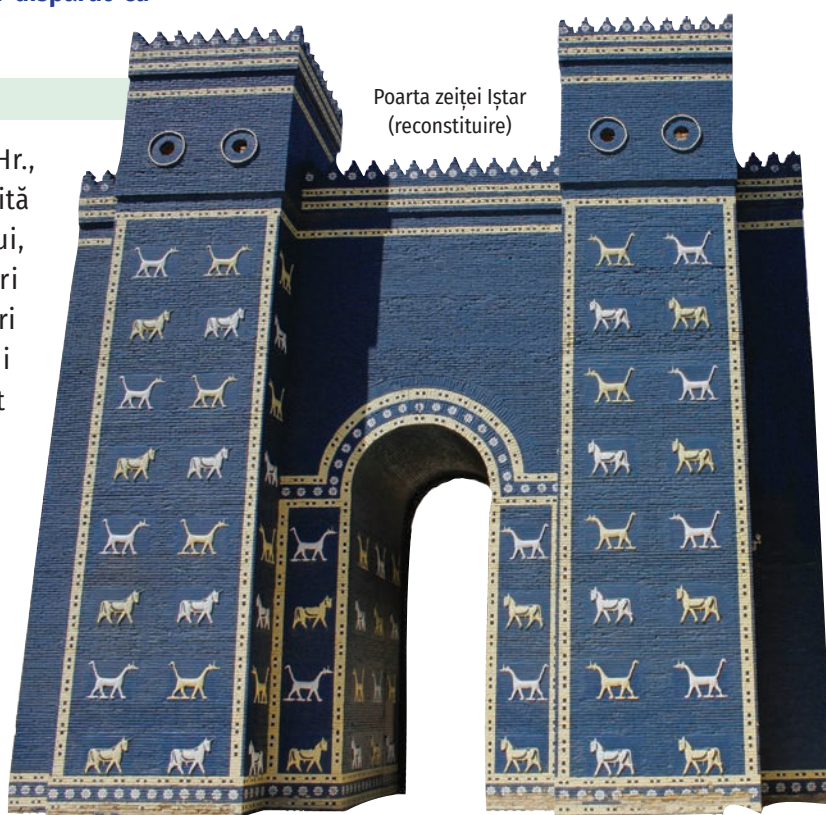
Aventura cunoașterii

Atestat încă din mileniul al III-lea î.Hr., Babilonul a cunoscut prosperitatea datorită așezării strategice pe malurile Eufratului, la intersecția unor importante drumuri comerciale. Cei mai importanți conducători ai Babilonului au fost Hammurabi (sec. al XVIII-lea î.Hr.), care a transformat orașul într-un centru politic și cultural și a realizat primul cod de legi, și Nabucodonosor al II-lea (sec. VII-VI î.Hr.), care a extins Imperiul Babilonian dincolo de zona Mesopotamiei.

Printre splendorile cu care se mândrea orașul se numărau: **Etemenanki**, un zigrat dedicat zeului Marduk (și care este adesea identificat cu Turnul Babel menționat în

Biblie), **Poarta zeiței Iștar** (principala poartă de intrare în oraș, decorată cu ceramică smălțuită, de culoare albastră) și **Grădinile suspendate ale Semiramidei** (una dintre cele șapte minuni ale lumii antice). Deși existența grădinilor nu a fost dovedită de cercetările arheologice, legenda spune că au fost amenajate de Nabucodonosor al II-lea pentru soția sa, Amytis. Acolo ar fi crescut plante aduse din toate colțurile imperiului, dispuse pe terase supraetajate și udate de apele Eufratului.

Poarta zeiței Iștar
(reconstituire)

Explorează și aplică

În Asiria sunt multe cetăți însemnate, dar cea mai vestită și cea mai puternică era Babilonul. Cetatea se înalță în mijlocul unei câmpii întinse. Mai întâi, în jurul Babilonului se află un șanț adânc și lat, plin cu apă; apoi, un zid lat. Deasupra zidului, pe margini, s-au făcut niște turnuri, așezate unul în fața celuilalt, cu câte o încăpere fiecare. Intervalul dintre aceste turnuri îngăduie trecerea pe acolo a unui car cu patru cai, care poate face astfel ocolul cetății. Întreg zidul are o sută de porți, toate de aramă. Orașul însuși este plin de case cu trei și patru etaje. Îl străbat străzi drepte care duc spre fluviu. În fiecare din cele două cartiere ale orașului se află – la mijloc – câte o construcție întărită: într-un cartier era palatul regelui, în celălalt templul cu porți de aramă al zeului Baal.

Herodot, *Istории*

1. Care era rolul zidului și al șanțului adânc care înconjurau orașul?
2. Identifică în text cele două edificii principale ale orașului.
3. Încearcă să desenezi, pe baza descrierii lui Herodot, o schemă a Babilonului. Seamănă ea cu planul unui oraș modern? Justifică-ți răspunsul.

Descoperă

Omul se teme de timp, însă timpul se teme de piramide.

Proverb arab

1. Care este semnificația textului?

2. Cum afectează trecerea timpului felul în care ne uităm la un monument istoric? Apreciem noi piramidele la fel ca egiptenii care le-au construit?

Aventura cunoașterii

În Orientul Antic, religia ocupa un loc central. Cinstirea zeilor – și, deci, a suveranilor, care erau considerați trimiși sau descendenți direcți ai acestora – era văzută ca o condiție pentru a asigura bunul mers al vieții: soarele răsărea în fiecare zi, ploile cădeau la timp doar dacă zeii erau mulțumiți. Templele erau locuri sacre, „casele pământestești” ale zeilor, și de aceea erau construcții impunătoare, făcute din cele mai bune și mai scumpe materiale, unde preoții oficiau ritualuri religioase, iar credincioșii aduceau ofrande (cereale, animale, miere, țesături, obiecte prețioase).

Piramidele și
Sfinxul de la Gizeh
(Egipt)

Explorează și aplică

Sufletul nu putea să fie nemuritor dacă trupul putrezea. De aceea, conservarea corpurilor (mumificarea) era foarte importantă. Trupurile morților erau frecate cu balsamuri și sucuri de plante, apoi erau înfășurate în fâșii lungi de pânză ca să fie evitată putrefacția. Ele erau introduse într-un sicriu de lemn, care era așezat într-un sicriu de piatră. Iar acesta din urmă nu era pus direct sub pământ, ci într-o stâncă scobită în interior în acest scop. Mormintele seamănă cu niște apartamente, unde sufletele puteau veni să-și viziteze corpul. De aceea găsim acolo și alimente, obiecte de mobilier, haine și numeroase picturi care reprezentau scene din viața defunctului, precum și propria imagine, pentru ca sufletul, când îl vizita, să nu greșescă mormântul.

Ernst H. Gombrich, *Istoria Lumii*

1. De ce era importantă conservarea corpurilor pentru vechii egipteni?

2. Pe baza textului, descrie procesul de mumificare.

3. Ești un arheolog care tocmai a descoperit mormântul unui faraon. Pe baza textului și a documentării personale, scrie un jurnal de observații, în care să precizezi ce găsești în mormânt (planul încăperilor, obiecte, podoabe).